

Valtuustoaloite rakenteellisen sosiaalityön kehittämiseksi ja vahvistamiseksi

”Köyhyys on syvää osattomuutta, eriarvoisuutta, puutetta kaikesta siitä, mikä on toisille normaalia. Se on sairauksien kanssa vielä lohduttomampaa, eli sitä toivoa ei todellakaan ole ollut näkyvissä näinä kymmeninä vuosina”.

” Menee nukkumaan nälkäisenä. Ei ole varaa ostaa lääkkeitä. Ei ole varaa tarjota lapsille asioita, joita kavereilla on. ...Joutuu sanomaan lääkärille, että minulla ei ole tuohon varaa. ... Köyhyys on masentava kutsu itsemurhaan”.

”Koko ajan rahat loppu, laskut aina myöhässä samasta syystä. En elä leveästi, en tupakoi tai juo alkoa, en harrasta mitään, silti rahat ei riitä. Pelkään koko ajan luottotietojen menetystä, lääkäriin en uskalla mennä.”

” Syrjään jäämisen kokemukset, pakko tinkiä asioista joita tarvitsisi, häpeän tunteet joista seuraa se että peittelee tilannettaan”.

”Mahdollisuudet vaikuttaa omaan elämään tai yhteiskuntaan ovat joko äärettömän karsittuja tai olemattomat”.

Tutkimuksessaan Kertomuksia nykyajan köyhyydestä: syitä ja ratkaisuehdotuksia Eeva-Maria Grekula sai muiden muassa yllä olevia vastauksia kysyessään miten köyhät ihmiset itse määrittelevät suomalaisen köyhyyden.

Kuten lainauksistakin voi lukea köyhyys ei ole ainoastaan toimeentulon äärimmäistä niukkuutta ja jatkuvia rahahuolia. Se on myös kokemuksia osattomuudesta, syrjäytymisestä, pelosta, turvattomuudesta. Ja häpeästä. Häpeän ja syyllisyydentunteita lisää se, että julkisessa keskustelussa usein otaksutaan köyhyyden olevan yksilöllinen ongelma, köyhien ihmisten omaa syytä. Se on ani harvoin, jos koskaan, totta. Köyhyys on usein ylisukupolvista, periytyvää. Pitkään jatkunut työttömyys tai sairastaminen voivat johtaa köyhyyteen. Niin myös epäonnistumiset yrittäjyydessä. Kuka tahansa on voinut ajautua köyhyyteen, muulloinkin kuin koronapandemian oloissa.

Toisin kuin menneinä vuosikymmeninä ei absoluuttinen köyhyys ja huono-osaisuus enää koettele kansalaisten enemmistöä. Se on vähemmistöjen taakka; köyhyys on erkaantunut omaan ”marginaaliinsa”. Kun hyvin köyhiä ihmisiä on lukumääräisesti vähemmän, köyhyys erottuu, mutta ei enää puhuttele enemmistöjä. Erilaiset todellisuudet eivät kohtaa. Asuinalueet ovat jo paljolti eriytyneet ihmisten tulotason mukaan. On kerrostaloalueita, joissa asuu vain hyvin vähävaraisia ihmisiä, usein maahanmuuttajia, ja joiden kouluissa on vain vähävaraisten perheiden lapsia.

Myös politiikassa on selkeästi nähtävissä se, että köyhyyden torjumista ja poistamista ei laajasti pidetä välttämättömänä osana yhteistä hyvinvointia. Se toki kirjataan strategioihin ja hyvinvointisuunnitelmiin. Konkreettiset toimenpiteet ovat kuitenkin riittämättömiä. Tampereella on tehty köyhyysohjelmia, mutta niiden toteuttamiseen myönnetty määrärahat ovat olleet vaatimattomia.

Köyhyyden torjunnassa ja poistamisessa tarvitaan merkittäviä rakenteellisia muutoksia, kuten parempaa työllisyyttä, mutta vallitsevaa köyhyyttä ja huono-osaisuutta voidaan helpottaa monin tavoin, kuten vaikuttavalla sosiaalityöllä ja -turvalla.

Julkisessa keskustelussa kuulee otaksumia myös siitä miten sosiaaliturvaa käytetään väärin. Muun muassa Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen valtakunnallisista selvityksistä kuitenkin tiedetään asian olevan päinvastoin. Likikään kaikki sosiaaliturvaan oikeutetut eivät ensinnäkään tunne oikeuksiaan, eivätkä siitä syystä hae toimeentulotukea tai muuta sosiaaliturvaa. Myös monet oikeuksistaan tietoiset ihmiset jättävät hakematta tukea, koska kokevat sen nöyryyttäväksi, tai liian vaikeaksi.

Jo vuodelta 2005 olevassa tutkimuksessaan Hyvinvointivaltion lupaukset ja kohtuuttomat tapaukset Anna Metteri osoitti miten vaikeaa voi olla saada apua, kohdata järjestelmässä ymmärrettävää, ”huolta pitävää ja kunnioittavaa asennetta sekä ihmisistä välittämistä niissäkin tilanteissa, joissa ei ole mahdollista vastata tarpeisiin juuri asiakkaan toivomalla tavalla”. Metteri puhuu ”järjestelmän kiertolaisista”, jotka eivät saa oikeaa ja oikea-aikaista apua ja siitä syystä joutuvat kuormittamaan palvelujärjestelmiä pitkittyneesti. Nämä huomiot ovat yhä ajankohtaisia ja lisäävät tarvetta rakenteelliselle sosiaalityölle, jossa asiakasta kuullaan ja hänen tilanteensa nähdään myös suhteessa ympäröivään yhteiskuntaan.

Sosiaalityö on sote-uudistuksen myötä siirtymässä hyvinvointialueelle, mutta se ei poista, vaan lisää tarvetta kehittää sosiaalityötä entistä vaikuttavampaan suuntaan.

Kun köyhyys ja sen synnyttämät sosiaaliset ongelmat ovat rakenteellisia, yhteiskunnallisia, on niihin vastaamisessa oltava vahva yhteisöllinen ajattelu. Tarvitaan rakenteellisia ratkaisuja, niiden mukana vahvaa rakenteellista sosiaalityötä. Rakenteellisen sosiaalityön määritelmän mukaan se tekee näkyväksi sosiaalihuollon asiakkaiden ongelmia ja tarpeita, mutta myös vahvuuksia, sekä niiden suhteita yhteisöön ja yhteiskuntaan. Rakenteellisen sosiaalityön avulla voidaan tunnistaa ja puuttua rakenteisiin ja mekanismeihin, jotka tuottavat inhimillistä kärsimystä ja pahoinvointia yhteisöissä, ihmisten joutumisen pitkäaikaisiin asiakkuuksiin erityispalveluissa, ja niin ollen kustannuksia kunnille.

Sosiaalihuoltolain mukaan rakenteellinen sosiaalityö on ”asiakastyöhön perustuvan tiedon tuottamista asiakkaiden tarpeista ja niiden yhteiskunnallisista yhteyksistä ja tarpeisiin vastaavien sosiaalipalvelujen ja muun sosiaalihuollon vaikutuksista”. Toimintatapoina ovat esimerkiksi kehittäjäasiakkaat, asiakasraadit ja kokemusasiantuntijat. Sosiaalityön kentältä kerätyn tiedon merkitys on siinä, että se antaa kulloinkin ajankohtaista tietoa kunnan asukkaiden arjesta ja osoittaa suuntaa mihin sosiaalityössä on syytä panostaa.

Keskeinen menetelmä päätöksentekijöille on myös sosiaalinen raportointi. Tässä vuosittaisilla sosiaaliasiamiesten kertomuksilla on merkittävä roolinsa, ja onkin vaikea ymmärtää miksi Tampereella ei ole käytäntönä tuoda kertomuksia kaupunginvaltuustoon. Vasemmistoliiton valtuustoryhmän edustaja kaupunginhallituksessa on tätä vuosittain esittänyt saamatta esitykselle tukea. Kun vaikuttavan rakenteellisen sosiaalityön tavoitteena on sosiaalityötä tekevien ja kunnallisten luottamushenkilöiden yhteisen ymmärryksen ja yhteistyön lisääminen, olisi koko valtuustolle tärkeää saada sosiaaliasiamiehen kertomuksessa oleva tieto. Sama tieto ei välity muista valtuustoon tulevista kertomuksista.

Tampereella on perustettu aikuissosiaalityön rakenteellisen sosiaalityön tiimi syksyllä 2019. Se on tehnyt arvokasta työtä oman sosiaalityön ohessa ilman lisäresurssointia. Lapsiperheiden sosiaalityön puolella vastaava tiimi on aloittamassa. Nämä ovat hyviä alkuja sille, että rakenteellinen ajattelu ja työ juurtuu laajasti sosiaalityöhön. Osin uudenlainen ajattelu vaatii koulutusta ja resursseja.

Edellä olevan perusteella esitämme, että Tampereella kehitetään ja vahvistetaan vaikuttavaa rakenteellista sosiaalityötä ja turvataan sen tarvitsemat resurssit.

Tampereella 18.4. 2021

Ulla-Leena Alppi

Mikko Aaltonen
Minna Minkkinen
Sinikka Torkkola
Noora Tapio
Milka Hanhela